

KS. MICHAŁ KLEMENTOWICZ

ZASADA EKONOMICZNOŚCI W TEKŚCIE HOMILII

THE PRINCIPLE OF ECONOMY IN THE HOMILY TEXT

Abstract. The field of text linguistics has given considerable attention to what is sometimes called the principle of the economy of utterance. This a principle which is aimed at optimizing linguistic communication: it attempts to preserve the semantics of a message while minimizing the effort needed for content reception. This principle is particularly relevant to the category of applied texts, in which category, of course, the homily falls. In the present work, we employ the principle in the discipline of homiletics through the following steps. We start by critically analyzing the homily in the light of information theory, which will give insight into the homily's content. This enables us to move toward practical solutions. We then utilize insights from logic by taking up legitimate issues in the text and making their premises credible.

Keywords: economy; homily; logical culture; text; legitimate issues; premises credible

WSTĘP

Analiza wypowiedzi użytkowych m.in. reklam, ogłoszeń czy kampanii społecznych zbudowana jest na linii pewnego napięcia. Dotyczy ono pragmatyki tekstu, w której nadawca stara się zmniejszyć wysiłek odbiorczy, chcąc osiągnąć perswazyjne cele wypowiedzi. Realizacja tego zamierzenia domaga się przemyślanej strategii derywacyjnej. Na poziomie jakościowym wartością tekstu jest oczywiście informacja (jej wartość i przydatność dla odbiorcy). Nie wyczerpuje to jednak znamion efektywnego porozumienia z otoczeniem. Ważne jest bowiem stworzenie odpowiednich warunków dla przyswojenia

Ks. dr MICHAŁ KLEMENTOWICZ – adiunkt, Katedra Homiletyki, Instytut Nauk Teologicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, adres: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: michalklemens@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5375-7961>

Artykuły są objęte licencją Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

treści. Szansą jest tutaj ujęcie informacji w odpowiednich ramach ilościowych¹. Jest to związane ze zjawiskiem ekonomii. Jej meritum polega

[...] na dążeniu do optymalizacji komunikacji językowej, czyli [...] takiego sposobu konstruowania wypowiedzi, w której najważniejsza jest minimalizacja wysiłku. Dla nadawcy będzie to skrótowość, natomiast dla odbiorcy – precyzja (precyzyjność)².

Zagadnienie ekonomiczności tekstu nie jest nowym pomysłem. Pojawia się ono w lingwistyce oraz filozofii³ i pozostaje wciąż aktualne. Wynika to ze zmieniających się warunków porozumiewania się podmiotów. Czynnikiem determinującym rozumienie oszczędności przekazu jest także typ lub gatunek danego tekstu. To wszystko pozwala zapytać o postępowanie w kwestii ekonomii w praktyce wykorzystania form języka religijnego. W środowiskach teologicznych powraca bowiem kontrowersja związana ze zwięzłą, tym samym oszczędną formą głoszenia słowa⁴. Kwestia ta jest inspiracją dla niniejszego artykułu. Zostaną w nim określone kryteria dla ekonomiczności przepowiadania. Zasadność takiego opisu wynika nie tylko ze specyfiki komunikacyjnej homilii, tzn. właściwej dla niej typologii jako przyjaznego dialogu oraz obecności w tzw. dyskursie liturgicznym. Poprawne ujęcie ilościowe jest w tym przypadku związane również z wymogami teologicznymi. Służą one zaistnieniu tekstu w ramach teorii informacji właściwej dla głoszenia słowa⁵.

¹ Alessandra Vicentini, „The economy principle in language. Notes and observations from early modern English grammars”, *Mots. Words. Palabras* 3 (2003): 37

² Markowski Andrzej, Małgorzata Ciupińska, Ewa Dulna-Rak, Ewa Koziół-Chrzanowska, Malwina Łozińska, Anna Niepytańska-Osiecka, Monika Pawelec-Skurzyńska, Urszula Zdunek, „Nowe spojrzenie na kryteria oceny elementów językowych”, w: *Norma językowa w aspekcie teoretycznym i pragmatycznym*, red. Anna Piotrowicz, Małgorzata Witaszek-Samborska, Krzysztof Skibski (Poznań: Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 2011), 18.

³ Marek Tokarz, „Zasada ekonomii w komunikacji językowej”, *Filozofia Nauki* II/3-4/7-8 (1994): 37-56; Elżbieta Łukasiewicz, „Czy język to projekt doskonały? Zasada ekonomii w strukturze języka i założeniach programu minimalistycznego”, *Filozofia Nauki* XVI/1/61 (2008): 27-40. W praktyczny sposób do zjawiska ilościowego dysponowania przekazem podszedł brytyjski filozof Paul Grice. W swoich maksymach konwersacyjnych zaproponował jedną z nich jako wprost odnoszącą się do ilości przekazywanej treści (Richard E. Grandy, Richard Warner, „Paul Grice”, w *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, dostęp 15.10.2024, <https://plato.stanford.edu/cgi-bin/encyclopedia/archinfo.cgi?entry=grice>).

⁴ Agata Jaroszevska, *Papież Franciszek skrytykował księży. Powodem ich kazania*, w: <https://goniec.pl/papiez-franciszek-skrytykował-ksiezy-powodem-ich-kazania-aj-waj-130624>.

⁵ Michał Klementowicz, „Tekstem / wzorzec homilii. Konceptualizacja zjawiska”, *Studia Warmińskie* (2024) (artykuł w druku).

Artykuł będzie skonstruowany w następujący sposób. Punktem wyjścia będzie spojrzenie na przepowiadanie słowa w perspektywie rygorów teorii informacji (1.). Pozwoli to na przejście do konwencji ilościowego spojrzenia na homilię. Zaproponowanym narzędziem będzie tutaj kryterium kultury logicznej (2.). Porządek ten związany zostanie z poprawnym formułowaniem zagadnień (2.1.) oraz metodą budowania wiarygodności przekonań (2.2.).

1. WYMOGI TEORII INFORMACJI

Rozważanie na temat ekonomii przekazu nie mieści się w obszarze tradycyjnych cech tekstu. Mimo to opisywana własność ma długą tradycję badawczą⁶. Współcześnie została opisana przez André Martineta, który dostrzegł możliwości stosowania jej dzięki obserwacji zmian, jakie zachodzą w pragmatyce językowej różnych systemów⁷. W ogólnym rozumieniu sprowadza się ją do ilościowego dysponowania wypowiedzią. W praktyce mogą temu służyć zabiegi fonetyczne, leksykalne, frazeologiczne czy wreszcie składniowe. Spostrzeżenie to umożliwia dość oczywisty wniosek, że celem przywołanej cechy jest ograniczenie rozmiaru wypowiedzi. Spojrzenie jednak na jakikolwiek tekst w obszarze teorii informacji wymaga odrzucenia oczywistości takiego rozumowania. Prostota środków językowych nie upoważnia do pomijania tego, co pożądanego w danej wypowiedzi, co w przypadku homilii związane jest z poprawnym zrozumieniem tekstów źródłowych.

Na poziomie teorii informacji nie ma w literaturze całościowych ujęć problematyki dotyczącej homilii. Prace dotyczące komunikatywności głoszonych słowa, efektywności porozumiewania się lub funkcji językowych stanowią jedynie pewną składową zagadnienia. Jednym z możliwie komplementarnych ujęć jest synteza zaproponowana przez Zdzisława Grzegorskiego. W punkcie wyjścia autor sięgnął do wykorzystywanych w humanistyce tzw. modeli matematycznych. Kluczowe było dla niego ujęcie Ralpa Hartleya, który zauważył, że nadawca wiadomości wybiera określone symbole tworząc z nich ciągi myśli w postaci wiadomości. Zawarte w nich treści to z kolei logarytmy ciągów informacyjnych, które występują w tradycyjnym schemacie nadawczo-odbiorczym⁸.

⁶ Vicentini, „The economy principle in language”, 38.

⁷ André Martinet, *Economie des changements phonétiques. Traité de phonologie diachronique* (Bern: Maisonneuve & Larose, 2005).

⁸ Zdzisław Grzegorski, „Posługa słowa w schemacie teorii informacji”, *Studia Theologica Varsaviensia* 8, nr 1 (1970): 479-483.

Całość pomysłu Grzegorski uzupełnił o uwarunkowania z zakresu entropii przekazu, zwracając też uwagę na obecne w komunikacji niektóre z manifestujących się w języku jego funkcji⁹. Wszystkie z wymienionych uwarunkowań dały podstawę do opisanego tzw. schematu posługi słowa¹⁰. Jego uzupełnieniem jest także interesujący wymiar kontekstów przepowiadania, w których Grzegorski szczegółowo opisał: kontekst świata nadawcy i odbiorcy, kontekst współczesności oraz determinujący wszystko kontekst samego Objawienia¹¹.

Ujęta w powyższym rozumieniu problematyka, mimo że wieloaspektowa, nie może zostać przyjęta jako wyczerpująca. Decyduje o tym sam opis teorii, w którym brak wyraźnego określenia źródeł. W przypadku homilii nie wystarczy bowiem przywołać ogólnej przesłanki o korzystaniu z treści Objawienia¹². Rozstrzygające jest tutaj właściwe ujęcie prototekstów biblijnych¹³. Ich poprawna systematyzacja pozwala na skonstruowanie orędzia tekstu, tzn. jego głównego przesłania. Dzięki temu projekt otrzymuje wyraźną delimitację, w ramach której mówca porusza się w ściśle doprecyzowanej semantyce znaczeń. Konsekwencją tych działań jest prawidłowa intencjonalność. Zrozumienie treści Pisma Świętego umożliwia bowiem celowe odniesienie (nawiązanie) do problematyki audytorium. Zestawienie tych dwóch poziomów (orędzie oraz komponent egzystencjalny) stanowi kryterium treściowe homilii¹⁴.

Intencjonalność głoszonego słowa związana jest ponadto z praktycznym aspektem wypowiedzi. Homilia jako tekst użytkowy ma bowiem konkretny cel. Chodzi w nim nie tylko o deskrypcję kerygmatu. Osiągnięciem użytkowym jest związany z orędziem tekstu apel lub wezwanie. Jego rolą jest nie tylko pogłębienie semantyki źródeł. Ma on również pomóc w zastosowaniu usłyszanych treści w taki sposób, by wskazania homilisty (wyjaśnione w warstwie opisowej) odnalazły zastosowanie w rozstrzygnięciach moralnych słuchaczy.

⁹ Ibidem, 484. 489.

¹⁰ Ibidem, 485-497.

¹¹ Ibidem, 502.

¹² W taki sposób rozstrzyga to Zdzisław Grzegorski łącząc teorię informowania z ogólnym stwierdzeniem o konieczności aktualizacji treści Objawienia. Grzegorski, „Posługa słowa w schemacie teorii informacji”, 490, 499.

¹³ Stanisław Dyk, *Co głosić, aby wierzyli? Studium homiletyczne lekcjonarza mszalnego* (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2013).

¹⁴ Opisane w ten sposób zjawisko pozwala na utrzymanie tożsamości rzeczowej tekstu. Ujęta tak problematyka ma ponadto swoje kluczowe znaczenie dla szeregu zjawisk obecnych we wciąż rozwijanej lingwistyce homiletycznej, gdzie istotne miejsce wyznacza się warunkom efektywnej komunikacji. Więcej na ten temat w opracowaniu: Michał Klementowicz, „Autonomiczność tekstu homilii”, *Roczniki Teologiczne* 70, nr 3 (2023): 36-42.

Zrozumienie komponentu treściowego ma także wpływ na utrzymanie typowej dla homilii stylistyki. Chodzi mianowicie o dialogiczność formy. Ze ściśle tekstologicznego punktu widzenia wypracowanie takiej zasady konstrukcyjnej nie jest wyłącznie podyktowane *dispositio* (zachowanie układu: pytanie-odpowiedź). Dialogiczny charakter wynika w tym przypadku z dobrze zrozumianego tekstu źródłowego, który daje możliwość odpowiedzi na konkretne problemy, jakie towarzyszą audytorium. Na tej linii może powstać charakterystyczny paradygmat, zgodny z greckim źródłosłowem homilii.

Wymienione przesłanki stanowią uwiarygodnienie, że kluczowe w opisywanej teorii jest zrozumienie źródeł¹⁵. Ich opracowanie pozwala na tworzenie logarytmu treści w postaci kerygmatu. Ukazana w ten sposób epistemologia informacji służy nie tylko typologii homilii. Dzięki niej widać zależność informacyjną, w której wyklucza się dowolność lub uznaniowość konstruowania wypowiedzi w czasie liturgii. Konsekwencją wywodu jest również to, iż dysponowanie treścią głoszonego słowa nie może być sprowadzane wyłącznie do komponentu ilościowego. Dla ekonomii równie istotny jest walor jakościowy tekstu¹⁶. Dzięki temu możliwe jest utrzymanie typowych dla homilii efektów poznawczych (treść kerygmatu) oraz praktycznych w formie zaproponowanego apelu¹⁷.

¹⁵ Zdzisław Grzegorski uważa, że pomysł uściślenia tego, czym jest projekt teorii informacji poza samą konwencją modelu (nawet w najbardziej ogólnym schemacie), może pełnić także rolę zapobiegania redundancji w procesie przekazywania informacji. Grzegorski, „Posługa słowa w schemacie teorii informacji”, 482.

¹⁶ Pomijanie w ekonomiczności kryterium jakościowego, tzn. semantyki przekazywanych informacji może doprowadzić do poważnego zubożenia tekstu. Co to oznacza w praktyce? Ilościowo ograniczana (upraszczana/zawężana) wypowiedź może zostać zniekształcona tak dalece, że utraci kluczową dla danego gatunku typologię. Przykładowo laudacja (np. przy nadaniu tytułu doktora *honoris causa*) w założonej konstrukcji tekstu w sposób naturalny zawiera elementy epideiktyczne. Pozbawienie takiej wypowiedzi w kluczu zabiegów oszczędności (upraszczania) przekazu ważnych komponentów demonstratywnych (opisowych) może podważyć nie tylko typologię tekstu, ale także zniekształcić budowę wypowiedzi. Wydaje się bowiem, że element pochwalny (w przypadku laudacji – ważne cechy i osiągnięcia) ukazywane są w tle uprzednich komponentów opisowych postaci (to znaczy jej wykształcenia oraz posiadanych umiejętności).

¹⁷ Opisywana tutaj synchronizacja obu poziomów jest zasadna zwłaszcza w sytuacji, w której zakłada się społeczne efekty funkcjonowania tekstu (Ewa Wędrowska, „Ilościowe i jakościowe koncepcje informacji”, *Ekonomiczne Problemy Usług* 57 (2010): 55). Jeśli zatem poprawnie tworzona homilia jako forma użytkowa ma efektywnie być obecna w obiegu społecznym, jej autorzy nie powinni rozdzielać kryterium ilościowego oraz jakościowego wypowiedzi.

2. KULTURA LOGICZNA

Dotychczasowe rozumowanie sytuuje pracę nad ekonomicznością homilii w łączności z właściwie zrozumianą informacją. Otwarta pozostaje jednak sprawa nadmiarowości przekazu, który nie może być ograniczany bez namysłu nad zachowaniem właściwego mu sensu. Całość zagadnienia można zatem streścić w pytaniu, jak zarządzać posiadaną w tekście informacją? Teoretycy sugerują wypracowanie tzw. kodu optymalnego wypowiedzi¹⁸. Interesujące spostrzeżenie można w tym zakresie dostrzec w tzw. kulturze logicznej. Jej pojęcie Tadeusz Kwiatkowski łączy z osiągnięciem pewnych kompetencji w tworzeniu tekstu. Autor zwraca w nich uwagę na dwa ważne komponenty, tzn.: formułowanie zasadnej problematyki oraz umiejętność uzasadnienia wypowiedzianych sądów¹⁹. Propozycja dotyczy zatem pewnego konstruktów. Czy faktycznie daje on szansę na osiągnięcie „kodu optymalnego”? To jedynie propozycja. Jej wykorzystanie ma bowiem służyć użytkowości wypowiedzi, która w przypadku homilii przekraczać ma warstwę opisywania kerygmatu, wnosząc w życie odbiorców realne zastosowanie.

1.1. FORMUŁOWANIE KWESTII ZASADNYCH

Słownik encyklopedyczny informacji precyzując, czym jest ekonomia, stwierdza m.in., że jej zakres dotyczy ujmowania zagadnień „pożądanych przez audytorium”²⁰. Chodzi zatem o prawidłowe postawienie pytań, które pozwolą uniknąć poruszania pseudoproblemów. Należy podkreślić, że kerygmat, czyli prawidłowo odczytany prototekst, jest niezmienny. Rolą teologa jest jedynie doprecyzować, który z jego aspektów treściowych stanowić będzie podstawę rozważania. Punktem zmiennym jest natomiast *casus* życiowy lub inaczej zagadnienie zaczerpnięte z życia odbiorców. Zadaniem homilisty jest bowiem wyjaśnić wybraną kwestię egzystencjalną w świetle treści Objawienia. Już w tym miejscu (czyli na tzw. teologicznym poziomie aktualizacji)

¹⁸ „Ekonomia w języku”, w: *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*, oprac. Bożenna Bojar (Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2002), 221.

¹⁹ Kwiatkowski w swojej propozycji podejmuje także rozważanie dotyczące kultury związanej z moralnością. Jego zdaniem przejawem kultury jest „postępowanie moralne”, choć – jak sam konkluduje – „zagadnienie to nie wiąże się istotnie z zagadnieniem kultury logicznej” (Kwiatkowski, „Pojęcie kultury logicznej”, 5). Inspiracja autora daje zatem podstawę do pominięcia tego aspektu w niniejszym rozważaniu.

²⁰ „Ekonomia w języku”, 221.

widać, że budowanie homilii podyktowane jest pewnymi ograniczeniami²¹. Co zatem zawęży tutaj zasięg tekstu? Odpowiedź jest prosta – jego racjonalność. Ta zaś podyktowana jest wyłącznie tym, czego potrzebują zebrani na liturgii słuchacze. Niestety na tym etapie homilista może łatwo popełnić błąd. Pomocne dla niego jest przyjęcie konkretnej postawy w procesie głoszenia słowa. Właściwy w zastosowaniu wydaje się tutaj styl interpretujący. Oznacza to, że przy ambonie ludzkie problemy powinny być wyjaśniane dzięki inspiracji Objawienia, nie zaś rozpatrywane krytycznie poprzez osąd, jaki wyprowadza się z Biblii²². Można zauważyć, że sama aktualizacja z właściwą sobie stylistyką pozostaje w zbieżności z opisaną w lingwistyce zasadą budowania wspólnoty dyskursywnej²³. Zgodnie z nią wartościowe wydają się wyłącznie takie kwestie, które dają szansę na realne porozumienie ze słuchaczem. Jednocześnie warto podkreślić użyteczność prezentowanego rozumowania, aby dzięki temu możliwie stało się podtrzymanie zainteresowania słuchaczy.

Poza wspólnotą dyskursywną, racjonalności zagadnień sprzyja także autonomiczność tekstu. Wymusza ona, aby wśród wszelkich wybranych kwestii decydować się wyłącznie na takie, które mówca jest w stanie omówić w sposób wyczerpujący²⁴. Homilia jest zamkniętym układem znaczącym, zatem podejmowana w niej tematyka nie może być semantycznie zbyt obszerna. Dodatkowym faktorem jest tutaj uznanie przez homilistę granic własnej kompetencji²⁵. W praktyce oznacza to, że mówca powinien podejmować tylko te zagadnienia, w których nie przekroczy zakresu wiedzy teologicznej w obszarze udzielania odpowiedzi na wybrany *casus* odbiorców.

Logiczność budowania homilii w ramach powyższych kroków pozwala na następujący proces osiągnięcia ekonomiczności treści. Jako zbiór „X” określam wszystkie kwestie „K” (K1, K2, K3, K4), które homilista początkowo wyszukał z założeniem możliwości ich interpretacji w świetle kerygmatu. Zbiór „X” zostaje jednak pomniejszony na podstawie zagadnień, które nie pozwalają wypracować wspólnoty dyskursywnej. Po drugie – ograniczenie zbioru następuje

²¹ Stanisław Dyk, „Aktualizacja Słowa Bożego w przepowiadaniu”, *Roczniki Teologiczne* 69, z. 1 (2022): 5-26.

²² Niewłaściwym w perspektywie opisanej zasady pozostaje natomiast stylistyka, w której wyjaśnia się pewne zagadnienia biblijne, by na ich podstawie instruować w zakresie moralności, dobrego życia lub ewentualnie formułowania innych imperatywów. To daje głoszącemu uprzywilejowaną pozycję decydowania o tym, o czym jego zdaniem powinien pouczyć odbiorcę.

²³ Michał Klementowicz, „Dyskurs liturgiczny – uprzedmiotowienie zjawiska”, *Roczniki Teologiczne* 69, z. 8 (2022): 59-60.

²⁴ Klementowicz, „Autonomiczność tekstu homilii”, 33-45.

²⁵ Grzegorski, „Posługa słowa w schemacie teorii informacji”, 487.

w momencie odrzucenia tych kwestii, których zakres nie pozwala na osiągnięcie autonomiczności wypowiedzi (tzn. wyczerpania tematu danego zagadnienia). Finalnie wreszcie racjonalność logiczna wymaga, by ograniczyć tematykę, do tego „K”, w którym głoszący nie przekroczy w rozumowaniu granic własnej kompetencji.

1.2. WIARYGODNOŚĆ PRZEKONAŃ

Respektowanie zasad kultury logicznej w punkcie wyjścia podyktowane jest właściwym określeniem kwestii, tzn. „K”. Nie zamyka to jednak pracy nad ekonomicznością wystąpienia. Otóż przekaz przy ambonie można poddać dalszym rygorom związanym z ograniczaniem ilościowym, co związane jest z budowaniem wiarygodności prezentowanych sądów.

Ujmując kwestię homilii już nie tylko wyłącznie na poziomie doboru zagadnienia, czyli „K”, dalsze rygory ilościowe mogą koncentrować się na finalnym komponentie rozumowania. Chodzi tutaj o rezultat myślowy w postaci określonego przez mówcę wniosku („W”). Zgodnie z inspiracją metodologów proces dochodzenia do konkluzji powinien być osadzony na przesłankach, które w oczach odbiorców tworzyć mają wiarygodność rozumowania homilisty. Graficznie można to przedstawić w ten sposób, że pomiędzy „K” a „W” pojawiają się wybrane przez mówcę przesłanki, tzn. P1, P2, P3, P4, P5. Ich ilość na etapie derywacji tekstu jest teoretycznie dowolna, niemniej to właśnie one są przedmiotem działań związanych z ilościowym ograniczeniem wypowiedzi.

Rolą wybieranych przez homilistę przesłanek jest stworzenie takiej argumentacji, która w odniesieniu do założonego przedmiotu okaże się przekonująca²⁶. Innymi słowy wiarygodność domaga się spełnienia takich warunków, w których zostało wykazane, że poszczególne „P” pełnią użyteczną rolę dla finalnego efektu całej homilii, tzn. przyjęcia jakiejś tezy, akceptacji wniosku bądź uznania normy jako obowiązującej.

Ekonomiczność domaga się zatem, by oczyścić tok myślowy homilisty z wszelkich przesłanek nierzeczowych, kwestii trudnych w recepcji czy wręcz niemożliwych do rozpoznania przez założone audytorium. Ilościowe ograniczenie „P” odnosi się również do racji, które mimo że mogą stanowić przejaw uzasadnienia, to jednak są naruszeniem granic autorytetu samego mówcy. Zmniejszony w ten sposób zbiór różnych „P” można dodatkowo oczyścić

²⁶ Nie podejmuję w tym miejscu zasadności budowania przesłanek odpowiednich dla samej typologii wypowiedzi. Tę sprawę uznaję za zamkniętą na poziomie teorii informacji, co opracowane zostało w punkcie 1.

przez usunięcie z homilii takich przesłanek, które swoją rolę pełnią jedynie w niewielki lub niewystarczający sposób.

PODSUMOWANIE

Zarysowana w artykule koncepcja jest formą strategii, jaką podjąć można na etapie przygotowania homilii. Ekonomiczność jest tutaj sposobem dysponowania treścią. W szerszej natomiast perspektywie tłem jest racjonalność posługiwania się językiem. Całość rozważania stanowi próbę odpowiedzi na pytanie o możliwie oszczędny model tekstu. Zaproponowany schemat postępowania uwzględnia przede wszystkim prawidłowe rozumienie informacji. To z kolei pozwala na dysponowanie ilościowe przekazem przy zachowaniu semantyki wypowiedzi. Szczegółowe rozwiązania w ramach podejmowania tzw. kwestii zasadnych oraz budowania wiarygodności przesłanek są metodą pozwalającą docelowo osiągnąć w homilii poziom ekonomiczności przekazu.

BIBLIOGRAFIA

- Dyk, Stanisław. „Aktualizacja Słowa Bożego w przepowiadaniu”. *Roczniki Teologiczne* 69, z. 1 (2022): 5-26.
- Dyk, Stanisław. *Co głosić, aby wierzyli? Studium homiletyczne lekcjonarza mszalnego*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2013.
- Grandy, Richard E. i Richard Warner. „Paul Grice.” W: *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Dostęp 15.10.2024, <https://plato.stanford.edu/cgi-bin/encyclopedia/archinfo.cgi?entry=grice>.
- Grzegorski, Zdzisław. „Posługa słowa w schemacie teorii informacji”. *Studia Theologica Varsoviensia* 8, nr 1 (1970): 479-507.
- „Ekonomia w języku”. W: *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*, oprac. Bożenna Bojar, 221. Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2002.
- Jaroszewska, Agata. „Papież Franciszek skrytykował księży. Powodem ich kazania”. Dostęp 10.09.2024, <https://goniec.pl/papiez-franciszek-skrytykował-ksiezy-powodem-ich-kazania-aj-waj-130624>.
- Klementowicz, Michał. „Autonomiczność tekstu homilii”. *Roczniki Teologiczne* 70, z. 3 (2023): 36-42.
- Klementowicz, Michał. „Dyskurs liturgiczny – uprzedmiotowienie zjawiska”. *Roczniki Teologiczne* 69, z. 8 (2022): 53-68.
- Klementowicz, Michał. „Procesualność w tekście homilii”. *Seminare. Poszukiwania naukowe* 41, nr 1 (2020): 11-20.
- Klementowicz, Michał. „Tekstem / wzorzec homilii. Konceptualizacja zjawiska”. *Studia Warmińskie* (2024) (artykuł w druku).

- Łukasiewicz, Elżbieta. „Czy język to projekt doskonały? Zasada ekonomii w strukturze języka i założeniach programu minimalistycznego”. *Filozofia Nauki* 16, nr 1(61) (2008): 27-40.
- Markowski, Andrzej, Małgorzata Ciupińska, Ewa Dulna-Rak, Ewa Kozioł-Chrzanowska, Malwina Łozińska, Anna Niepytalska-Osiecka, Monika Pawelec-Skurzyńska, Urszula Zdunek. „Nowe spojrzenie na kryteria oceny elementów językowych”. W: *Norma językowa w aspekcie teoretycznym i pragmatycznym*, red. Anna Piotrowicz, Małgorzata Witaszek-Samborska, Krzysztof Skibski, 11-48. Poznań: Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 2011.
- Martinet, André. *Economie des changements phonétiques. Traité de phonologie diachronique*. Bern: Maisonneuve & Larose, 2005.
- Tokarz, Marek. „Zasada ekonomii w komunikacji językowej”. *Filozofia Nauki* 2, nr 3-4(7-8) (1994): 37-56.
- Wędrowska, Ewa. „Ilościowe i jakościowe koncepcje informacji”. *Ekonomiczne Problemy Usług* 57 (2010): 49-56.
- Vicentini, Alessandra. „The economy principle in language. Notes and observations from early modern English grammars”. *Mots. Words. Palabras* 3 (2003): 37-57.

ZASADA EKONOMICZNOŚCI W TEKŚCIE HOMILII

Streszczenie

W badaniach w obszarze lingwistyki tekstu podejmowany jest namysł nad zasadą ekonomiczności wypowiedzi. Jest to związane z dążeniem do optymalizacji komunikacji poprzez tworzenie takich środków językowych, w których zachowana zostanie semantyka przekazu przy jednoczesnej minimalizacji wysiłku odbioru treści. Wymieniona norma ma swoje znaczenie dla tekstów użytkowych, co sprawia, że w grupie tej mieści się także homilia. Ujęcie w niej zaproponowanej zasady ukazano w następujących krokach. W punkcie wyjścia poddana krytyce została homilia w obszarze teorii informacji. W ten sposób doprecyzowano rozumienie tego, czym jest komponent treści w analizowanym typie wypowiedzi. Umożliwiło to dalszą procesualność artykułu w kierunku rozwiązań praktycznych. Na tej ścieżce zaproponowano narzędzie w postaci tzw. kultury logicznej ujętej na przykładzie podejmowania w tekście tzw. kwestii zasadnych oraz uwiarygadniania przesłanek.

Słowa kluczowe: ekonomiczność; homilia; kultura logiczna; tekst; zasadność tematyczna; wiarygodność komunikatu